

МОДЕЛНО БАЗИРАНИЯТ МЕТОД В ОБУЧЕНИЕТО ПО УНГАРСКИ КАТО ЧУЖД ЕЗИК: ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ И ПРАКТИЧЕСКА РЕАЛИЗАЦИЯ

Лиляна Лесничкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията представя основните принципи на моделно базирания метод на преподаване като нов подход в обучението по унгарски като чужд език. Разработен от Силвия Сита и Каталин Пелц, методът е насочен към изграждане на комуникативна компетентност чрез усвояване на автентични, корпусно базирани речеви модели, внимателно подбрани според тяхната честота, типичност и прагматична стойност в реалната езикова практика. Теоретичната му основа обединява постиженията на лексикалния подход, корпусната лингвистика и концепцията за чуждоезиково обучение, ориентирано към употребата. Практическото приложение на метода е илюстрирано чрез учебните системи *MagyarOK* и *Magyar Felfedező*, читанките за нива A1 – A2 (*Olvasókönyv a MagyarOK A1-es kötetéhez*, *Olvasókönyv a MagyarOK A2-es kötetéhez*) и *Систематична унгарска граматика*, които осигуряват кохерентна когнитивно-функционална рамка за поетапно овладяване на унгарския език от ниво A1 до B2. Методът успешно преодолява традиционното противопоставяне между граматична форма и комуникативна функция и предлага методическа перспектива, която съответства на актуалните тенденции в съвременната лингводидактика и е приложима и в обучението по други чужди езици.

Ключови думи: унгарски като чужд език; моделно базиран метод на преподаване; учебна система *MagyarOK*; педагогическа граматика (*Rendszerező magyar nyelvtan*)

Въведение

За унгарския език битува схващането, че е неимоверно труден за усвояване – своеобразна „непревземаема крепост“ (Kiss, 2017, pp. 60 – 62). Дори самите унгарци са склонни да митологизират неговата сложност, с което допълнително подхранват предварителните нагласи на чужденците още преди прекия им досег с езиковата система (вж. напр. Nagyházi, 2007, p. 97; Magyar, 2009, p. 152; Schweitzer, 2009; Varga, 2012, pp. 5 – 6; Tótfalusi, 2016, pp. 80 – 84).

Несъмнено овладяването на всеки език изисква системни усилия, постоянство и време. При едни езици основните затруднения са свързани предимно с граматичната структура, при други – с фонетиката и/или правописа, при трети – със спецификата на лексиката и нейното използване в контекст. Преподавателската практика показва, че след усвояването на основните структурно-типологични и лексикални особености унгарският престава да изглежда непосилно предизвикателство. Постепенно той се разкрива като система със своя вътрешна логика, в която с натрупването на знания и опит ориентацията става все по-уверена. Въпреки това началният етап на обучението често се преживява като по-труден в сравнение с усвояването на други езици, особено когато родният език на обучаемите е типологично отдалечен от унгарския. Колкото по-значителна е езиковата дистанция, толкова по-лесно се появяват несигурност, обезсърчение и усещане за непреодолимост. Именно тук изборът на методически подход придобива решаващо значение. От него зависи дали учащите ще възприемат първоначалните трудности като признак за не-ефективност на учебните материали и преподаването, или като закономерен етап от усвояването, който при адекватна методическа организация на учебния процес може да се превърне в допълнителен стимул за поддържане на мотивацията им.

Противно на напластените (пред)убеждения за сложността на унгарския език, авторите на *MagyarOK*¹ – една от най-новите учебни системи за унгарски като чужд език – последователно отстояват тезата, че той „може да се научи, и то добре“², ако обучението се осъществява по т.нар. моделно базиран метод (*modellalapú oktatási módszer*). Този метод представлява корпусно и лексикално ориентирана разновидност на комуникативното обучение, в която централно място заема контекстуализираният модел – автентичен или автентично конструиран образец на реална езикова употреба. Учебното съдържание не се гради върху случайно подбрани примери според езиковата интуиция на автори и преподаватели, а върху структури и изрази с емпирично установена честота, типичност и прагматична релевантност в конкретни комуникативни ситуации и регистри.

Лингвистични основи на моделно базирания метод на преподаване

Моделно базираният метод на преподаване (по-нататък: МБМП) не възниква като изолирано явление или самостоятелно методологическо решение в лингводидактиката, а се вписва в дългогодишната традиция на обучението по унгарски като чужд език. Поради това неговата специфика и принос се открояват най-ясно в съпоставка с предхождащите го подходи – от класическите граматико-преводни методи до традиционните комуникативни варианти. Историческата перспектива позволява да се очертае какво е новото в МБМП и с какво той надгражда вече утвърдени практики.

За разлика от формално ориентираните подходи, доминирани от морфологични парадигми, синтактични конструкции и правила, представяни извън контекст, МБМП се фокусира върху усвояването на готови, високочестотни речеви конструкции (моделни), които отразяват реалната езикова практика на носителите на езика в конкретни житейски ситуации. Моделите се подбират въз основа на езикови корпуси, въвеждат се системно още преди фазата на активна речева продукция и служат като образци, които обучаемият първоначално разпознава и възпроизвежда, а впоследствие преобразува и разширява според комуникативното си намерение. По този начин обучението се доближава до естественото усвояване на езика: новите структури се автоматизират в процеса на реална употреба, а не остават на равнището на изолирани граматични правила. Крайната цел е обучаемият да стане „компетентен езиков ползвател“, който може да участва в общуването като равностоен партньор на носителите на езика (Szita & Pelcz, 2017, p. 262).

Методът е разработен от Силвия Сита и Каталин Пелц – преподаватели с богат опит в обучението на чужденци. В теоретичен план той обединява постиженията на две ключови направления в съвременната лингвистика: лексикалният подход и корпусната лингвистика. В духа на теорията на Майкъл Хоуи за лексикалния прайминг (Ноеу, 2005) лексикалният подход разглежда езика като съвкупност от устойчиви словосъчетания, които се съхраняват в менталния лексикон като цялостни блокове или „езикови панели“ (вж. Lewis, 1993, p. 95; Schmitt, 2000). Овлавяването на тези панелни конструкции е предпоставка за създаването на естествено звучащи изказвания. Корпусната лингвистика, от своя страна, осигурява емпиричната база на метода. Анализът на големи езикови корпуси показва, че речта на носителите на езика не е толкова креативна, колкото предполагахме, а се състои предимно от фиксирани или полуфиксирани структури (Selivan, 2013). Вместо да създават изцяло нови изречения във всяка отделна ситуация, носителите на езика обичайно прибегват до общоприети и типични форми на изразяване. Ето защо на всеки етап от езиковото обучение акцентът следва да бъде върху усвояването на т.нар. „вероятни изказвания“ (*likely utterances; valószínű minták*), специфични за различните комуникативни ситуации (Szita & Pelcz, 2017, p. 264; Szita, 2019).

Двете направления се обединяват от концепцията за обучение, ориентирано към употребата (*usage-based instruction*), която разглежда езика като мрежа от взаимосвързани модели, утвърдени чрез честотата на използването им (вж. Szita 2022, p. 51; Pelcz, 2024, p. 152). Езиковото знание не се придобива чрез запаметяване на абстрактни правила, а е резултат от многократни „срещи“ с езиковите единици в реална комуникация. Тъкмо тази нагласа определя водещото място на езиковия модел в обучението: той не е просто дидактическо улеснение, а отражение на начина, по който функционира живата реч.

От тези теоретични предпоставки произтича и основният дидактически принцип на МБМП: езиковата продукция на учащите трябва да бъде предшествана от фаза на наблюдение и осмисляне на автентични модели. Като модели могат да служат както писмени текстове (диалози, наративи), така и устни образци (речта на преподавателя и на носители на езика), стига да са методически конструирани, тоест да задават структурна рамка за самостоятелно изразяване и да предлагат готови шаблони за реакция – от устойчиви колокации до дискурсни маркери, които имат съществено значение за поддържането на естествен разговор (напр. *Hogy is hívnak?*; *Figyelj csak!*; *Nahát, ezt nem is tudtam!*).

Преподавателските модели подпомагат систематизирането на знанията, като показват как едни и същи изразни средства могат да се използват ефективно в реална комуникация (напр. учителят описва своето селище, като използва лексиката и структурите от съответния раздел и само минимално ги надгражда с нови единици). Така преподавателят не само организира учебния процес, но и служи като еталон за контролирана автентичност. Носителите на езика също могат да бъдат включвани като ценен ресурс чрез тематично фокусирани интеракции, например в чатове и форуми.

Независимо от вида на модела обучението обикновено се организира в три последователни етапа: рецептивна фаза, насочено индуктивно откривателство и трансформация и адаптация. В рамките на рецептивната фаза новата структура се представя в автентичен контекст (диалог или наратив), така че обучаемият да осъзнае функцията ѝ, преди да пристъпи към анализ на формата. На следващия етап обучаемият самостоятелно извежда езиковите закономерности и правила чрез анализ на предложените модели. В третата фаза той превръща модела в собствен текст, като запазва структурата, но я запълва със съдържание, релевантно за конкретната речева ситуация, например при представяне на себе си или при описание на дома си. Усвоените модели лесно се пренасят и в нови контексти: напр. моделът за самопредставяне може да се адаптира за представяне на колега или приятел. Новите комбинации от вече познати лексикални единици подпомагат затвърждаването на езиковите навици, а всеки участник в групата става потенциален модел за останалите, тъй като работи върху една и съща структура, но я реализира чрез различно съдържание.

Развитието на лингвистичната компетентност следва спираловидния принцип: новите езикови средства се въвеждат постепенно, свързват се с разпознаваеми образци и впоследствие се разширяват чрез вариации на по-високи нива и/или в различни регистри. Това осигурява непрекъснато надграждане, по-голяма гъвкавост и по-стабилна автоматизация на усвоеното. Нещо повече, познаването на живата реч и типичните за езиковите носители форми на изразяване мотивира учащите да експериментират в реална среда и да общуват по-активно на изучавания език (Szita & Pelcz, 2017, p. 265).

Готовността за експериментиране обаче предполага изградена увереност, а тук предимствата на моделно базирания подход се проявяват най-ясно: той свежда до минимум комуникативния риск и подпомага автоматизирането на често срещани конструкции чрез работа с устойчиви модели. Те служат като опора за създаване на граматически правилни и прагматично адекватни изказвания. Докато спонтанното съставяне на текст „без опора“ нерядко води до грешки, използването на езикови шаблони позволява на обучаемите да се включват по-смело в автентична комуникация.

Въпреки тези предимства, методът поставя и специфични изисквания към учебния процес. Необходимо е прецизно методическо планиране, тъй като при механично заучаване на готови фрази без системно надграждане и вариране учащите рискуват да останат в рамките на клишетата – нещо, което би затруднило речевата им реакция в нестандартни ситуации. От друга страна, преподаването на специализиран език изисква разработването на целеви корпуси, което прави обучението силно зависимо от внимателния подбор, адаптирането и аотирането на използваните езикови данни.

Не по-малко важна от качеството на материалите е и подготовката на преподавателя. Той трябва да умее да разширява и контекстуализира моделите, както и да съобразява собствената си реч с методическата рамка, тъй като не всяко спонтанно изказване в час функционира като ефективен модел. Тези предизвикателства обаче са по-скоро условия за оптималната реализация на метода, отколкото негови вътрешни ограничения. Те могат да бъдат преодоляни чрез последователно методическо насочване, поэтапно усложняване на задачите и работа с разнообразни по жанр и стил материали. По този начин обучаемите плавно преминават от имитация на образци към тяхното свободно комбиниране и адаптиране според конкретната речева ситуация.

Приложение на моделно базирания метод в учебници и помагала

1. Учебната система *MagyarOK*

Моделно базираният метод е в основата на учебната система *MagyarOK*, чийто принос е свързан с промяна както в структурно-съдържателен, така и в дидактически план. Стъпвайки върху добрите традиции в обучението по унгарски като чужд език, системата предлага съвременно и последователно реализирано решение за комуникативно ориентирано обучение, при което централно място заемат реалните речеви ситуации и типичните за носителите начини на изразяване. В този смисъл *MagyarOK* не просто обновява методическите стратегии, а ги прилага в учебно съдържание и задачи, насочени към ефективна употреба на езика. В сравнение с други системи (*Hungarolingua*, *Itt magyarul beszélnek*, *Lépésenként magyarul* и др.), *MagyarOK* се отличава с ясно формулирана концепция за изходните и целевите нива на компетентност, подчинени на единна методическа рамка, в която моделите на употреба на езика

като роден са еталонът, който изучаващите го като чужд трябва да се научат да възпроизвеждат и модифицират в процеса на общуване.

За да реализира тази концепция в пълнота, системата *MagyarOK* включва комплекс от взаимно допълващи се ресурси: учебници и работни тетрадки, двутомна систематизирана граматика, работни листове, обобщителни тестове и мултимедийни материали. Аудио- и видеоресурсите³ изпълняват самостоятелна методическа функция. Те подпомагат развитието на уменията за разбиране при слушане и правилното усвояване на унгарското произношение, тъй като са създадени с участието на носители на езика и представят автентични фонетични и интонационни модели. Това ги превръща в неделима част от моделно базирания подход.

Поредницата започва да излиза през 2013 г. и оттогава по нея са обучени десетки хиляди чужденци в рамките на Международния унгаристичен семинар в Университета в Печ, както и в езикови курсове и школи не само в Унгария, но и в различни страни по света. В България системата се използва в обучението на студентите от специалност „Унгарска филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а също и в езиковите курсове, организирани от Унгарския културен институт в София.

Учебният комплекс *MagyarOK* обхваща нивата от A1 до B2 според Общата европейска езикова рамка. Всяка част се състои от учебник и учебна тетрадка и е предвидена за 120 – 140 учебни часа, в рамките на които балансирано се развиват четирите комуникативно-речеви умения, осигурява се систематично и поэтапно овладяване на граматичната система на унгарския език и се формират устойчиви навици за адекватно общуване в разнообразни житейски ситуации.

Всеки том от поредницата надгражда знанията, уменията и компетентностите до изискванията на следващото ниво. Първият том полага основите чрез фокус върху ежедневната комуникация и формиране на базови знания по фонетика, граматика и лексика на ниво A1+. Вторият том (A2+) измества акцента към целенасочено разширяване на речниковия запас и усвояване на основните граматични явления, така че учащият да може да се справя по-самостоятелно в спонтанни речеви ситуации. Третият том (B1+) развива умения за работа с различни типове текст (научен, научнопопулярен, делови и др.) и създава усет за подбор на езиковите средства според комуникативната цел и конкретната ситуация. Четвъртият том (B2+) надгражда тези умения и ги насочва към успешна устна и писмена комуникация в професионалната и административната сфера. Независимо от нивото, учебният материал във всеки том е представен чрез модели на речево поведение в естествена среда – в автентичен езиков, ситуативен и тематичен контекст. Текстовете обхващат широк кръг от теми и разнообразие от комуникативни ситуации, като по този начин последователно въвеждат учащите в реалната употреба на унгарския език.

Учебниците от поредицата *MagyarOK* имат еднотипна вътрешна структура, която отразява методическата логика на моделно базирания метод на преподаване. Всеки урок започва с *въвеждаща страница* (колаж от снимки, ключови думи и примерни изречения), чрез която темата се ситуира в реална унгарска среда, а обучаемият се ориентира в комуникативния контекст още преди същинската работа по учебния материал.

Същинската част включва текстове и упражнения по зададената тема, съобразени с лексиката и граматичните структури за съответното ниво. Разделена е на подтеми и развива уменията за устна и писмена комуникация в различни социокултурни сфери чрез практически дейности за автоматизиране на речта и за пренос на усвоените модели в нови ситуации. Текстовете представят разнообразни аспекти от унгарската култура и история, а страноведската информация създава условия за межкултурен диалог. Чрез задачи, които насърчават обучаемите да представят явления от собствената си култура и да ги съпоставят с унгарската действителност (напр. *Има ли култови филми във вашата страна?*; *Какво бихте показали на чужденец, посетил родината ви?*), се постига по-задълбочено осмисляне на сходствата и различията между двете културни системи. Така учебната поредица подпомага социолингвистичната адаптация в унгароезична среда и допринася за изграждането на цялостна межкултурна компетентност.

Разделът *Граматически обобщения и упражнения* систематизира езиковите категории, въведени в текстовете, и ги представя в пряка връзка с употребата им. Разнообразните упражнения (за попълване, комбиниране, заместване, класифициране, избор на вариант, съставяне на изречения, трансформации и др.) не само проверяват и затвърждават знанията, но и развиват способността на обучаемите да съпоставят и преобразуват езиковите единици, да откриват закономерности и връзки между тях. Примерите са подбрани с оглед на честотността им в реалната употреба, което улеснява интегрирането на новото знание с вече усвоеното и свързването на граматичната форма с комуникативната ѝ функция. Лексикалните упражнения са предвидени за комбиниране според нивото и профила на групата – това осигурява необходимата гъвкавост при работа с обучаеми с различна подготовка.

Работните тетрадки допълват учебника с обобщителни таблици, схеми и пояснения, насочващи вниманието към специфични езикови форми и употреби, и се утвърждават като инструмент за самостоятелна работа: обучаемите осъзнават практическата полезност на знанията по граматика за всекидневната комуникация, което допълнително засилва мотивацията им за учене.

Структурата на учебника се допълва от няколко специализирани секции с ясно обособени дидактически функции. Секцията *Произношение* е насочена към систематично упражняване на фонетичните и интонационните особености на унгарския език, а разделът *Полезни изречения* тематично групира най-

важните фрази от съответната урочна единица и подпомага затвърждаването на новата лексика. *Приложението* в края на учебника включва реакцията и формите за минало време на глаголите, употребени в отделните уроци, както и транскриптите на аудиозаписите.

Органична част от учебната система е онлайн платформата (<https://mnyi.eu/oktatasi-anyagok>), която разширява възможностите за работа извън аудиторията чрез аудиозаписи на текстове и упражнения от учебниците и работните тетрадки, ключ с отговори, речници и списъци с полезни фрази, методическо ръководство за преподавателя, планове на уроци, работни листове за работа в клас и обобщителни тестове след всеки раздел. Интернет базираните упражнения стимулират познавателния интерес, като още от самото начало насърчават учащите да търсят информация на унгарски език. Това подпомага формирането на умения за самостоятелно учене и по-уверената ориентация в целевата езикова среда.

Въпреки преобладаващо комуникативния и функционален характер на системата, в практическата реализация на метода проличава известна методическа непоследователност, особено на по-високите нива. При въвеждането на по-комплексни граматични теми акцентът върху формалните параметри (парадигми, правила, трансформации) понякога измества на заден план функционалната перспектива, т.е. начина, по който съответните езикови средства обслужват конкретни комуникативни цели в типични ситуации на общуване. Това отслабва връзката между „вероятните изказвания“ и тяхната теоретична систематизация. По-тясното обвързване на сложните граматични структури с устойчиви речеви модели и със задачи за автентична употреба, при които правилата се извеждат от контекста и се затвърждават чрез комуникативна практика, би повишило методическата кохерентност и би улеснило прехода от наблюдение към самостоятелна и уверена езикова продукция.

2. Читанки за ниво A1 и A2

През 2022 г., като логическо продължение на системата *MagyarOK*, е публикувана читанка към учебниците *MagyarOK A1+* и *MagyarOK kompakt*⁴. Тя е съставена от 70 кратки текста, организирани в седем тематични области от всекидневната сфера. Работата с широк корпус от текстове разширява диапазона от контексти, в които се срещат както вече познати, така и нови думи и изрази, а това е важно условие за автоматизирането на лексикално-граматичните колокации. Текстовете са създадени от 11 носители на унгарския език, за да се осигури социолингвистична автентичност и стилистично разнообразие на представените речеви модели. По този начин обучаемите се запознават с различни индивидуални начини на изразяване и се подготвят за естествената вариативност на езика извън класната стая.

Втората читанка, издадена през 2024 г.⁵, е адаптирана към ниво А2+, но може да се използва и в комбинация с други учебници или за самостоятелна работа. Тя съдържа 64 текста, чрез които се въвеждат по-комплексни комуникативни задачи, като аргументиране на мнение и водене на дискусия. Фокусът се измества към самостоятелно създаване на текстове чрез разширяване на тематичния речников запас и усвояване на по-сложни кохезионни средства.

Упражненията към текстовете са внимателно подбрани и степенувани така, че да въвеждат не само нови думи и изрази, но и нови съчетания от вече познати елементи, с което обогатяват репертоара от вероятни изказвания. Придружаващите аудиовизуални материали предлагат модели за правилно произношение и интонация, но служат и като инструмент за „декодиране“ на живата реч. Така комплексно се развива способността за непосредствено концептуализиране и автентично общуване на унгарски език, която е определящ показател за напредъка по отношение на чуждоезиковата компетентност.

3. Систематична унгарска граматика

Двухтомното издание *Rendszerező magyar nyelvtan* (Систематична унгарска граматика, по-нататък СУГ), разработено от Тамаш Гьорбе, Силвия Сита и Каталин Пелц⁶, представлява педагогическа граматика за изучаващи унгарски като чужд език на нива А2 – В1, но е подходящо и за систематизация на знанията на по-високи нива. То запълва важна структурна празнина в системата *MagyarOK*. Докато учебниците въвеждат граматичните явления линейно и според тяхната честотност, СУГ предлага цялостна когнитивна рамка за осмисляне на придобитите знания по граматика в тяхната взаимовръзка, а не като съвкупност от отделни правила.

Отличителна черта на изданието е стремежът към концептуално и функционално изясняване на граматичните категории за сметка на чисто формалното им описание – подход, който насочва обучаемите към разбиране на условията и контекстите на употреба, а не само на морфологичните механизми. Показателен пример в това отношение е въвеждането на глаголен вид: вместо изходна точка да бъдат функциите на представките, най-напред се изясняват концептуалните разлики между процесно и резултатно ориентираното представяне на събитията. По аналогичен начин словоредът се разглежда през призмата на информационната структура и комуникативната ситуация, а не чрез формални правила за позиция на думите в изречението.

Специфично за СУГ е и включването на модели от разговорната реч, като употребата на частицата *is* и на маркирания притежател (*Editnek a férje orvos.*), които са характерни за устната комуникация, но често са пренебрегвани в традиционните учебни материали. Лексиката е съобразена с темите от сертификатните изпити и с нивата А2 – В1, което предотвратява разминаването между граматичното ниво и речниковия запас, необходим за изпълнение на

упражненията. Това улеснява интегрирането на граматиката в учебния курс като систематизиращ и поддържащ ресурс, без обучаемите да бъдат допълнително натоварвани с непознати думи и изрази при усвояването на нови граматични структури.

Задачите са организирани съгласно принципите на МБМП за граматична систематизация. Новото граматично явление се наблюдава в автентичен контекст за разпознаване на прагматичната му функция, след което чрез анализ на езиковите образци се откриват закономерностите, а накрая поетапно се затвърждават чрез степенувани задачи – от равнището на морфемата и синтагмата до създаването на цялостен текст. По този начин експлицитното знание постепенно се превръща в умение за автоматична и уместна употреба.

В обобщение, СУГ осигурява теоретичната и методологическата кохерентност на учебната система *MagyarOK*, като превръща изучаването на унгарската граматика от абстрактна теория в практически инструмент за адекватно речево поведение в унгароезична среда.

4. Моделно базираният метод в обучението на деца (*Magyar Felfedező 1*)

Практическото приложение на моделно базирания метод се разширява и в сферата на обучението на подрастващи чрез учебната система *Magyar Felfedező I*⁷. Тя е разработена специално за ученици на възраст 10 – 14 години, които изучават унгарски като втори език в Унгария или като наследствен език в диаспората. Системата обхваща нивата от A1 до B1 и е структурирана в десет тематични модула с по пет подраздела.

Magyar Felfedező не просто пренася принципите на МБМП в нов възрастов и образователен контекст, а ги адаптира чрез проектно ориентирани дейности, съобразени с когнитивното развитие на учениците и насочени към сътрудничество и решаване на проблеми. И тук обучението започва с автентични комуникативни модели, които учащите първо наблюдават и осмислят, а след това активно прилагат в собствената си реч. Подборът на задачите съчетава игрови елементи и учене чрез преживяване, като същевременно развива абстрактното и творческото мислене.

Специфичен принос на системата е включването на терминологична лексика от различни учебни предмети, като география, история, природни науки, което помага на учениците да се справят в реална училищна среда, където езикът не е само обект на изучаване, но и средство за усвояване на предметни знания и за изграждане на междудисциплинарни връзки. Всеки тематичен модул завършва с граматическа систематизация, упражнения за затвърждаване на усвоените езикови модели и с тематичен речник. Така се осигурява плавен преход от наблюдение на модела към самостоятелна езикова продукция.

Подобно на *MagyarOK*, системата е подкрепена от богат дигитален инструментариум (аудиовизуални материали и интерактивни задачи), достъпен

чрез платформите *magyarfelfedezo.hu* и *mnyi.eu*. Като най-ново попълнение в поредицата учебни ресурси, прилагащи МБМП, *Magyar Felfedező* потвърждава методологическата гъвкавост на подхода, който съчетава научна обоснова-ност с достъпен и мотивиращ учебен процес, адаптиран към потребностите на учениците в прогимназиална възраст.

Заключение

Моделно базираният метод може да бъде оприличен на обучението по музикален инструмент. Вместо да усвоява всяка „нота“ поотделно, тоест да овладява граматичните правила в чисто формален план, обучаемият работи с готови „мелодии“ и „акорди“, които му гарантират постигането на смислен резултат – успешна комуникация, аналогична на музикалното изпълнение. След като усвои основните образци, той постепенно започва да ги видоизменя и съчетава. Така създава собствени вариации, които запазват естественото си звучене, тъй като стъпват върху автентичните изразни средства.

Последователното прилагане на метода в поредицата *MagyarOK* и в *Систематичната унгарска граматика* осигурява единство между лексикалното, граматичното и дискурсивното равнище, като преодолява традиционната фрагментация на учебното съдържание. Чрез функционалното осмисляне на честотните модели обучаемите не просто заучават правила, а изграждат способност да ги прилагат адекватно в конкретни ситуации. По този начин моделно базираният подход свързва теоретичното знание за езика с реалната му употреба, намалява комуникативния риск и ускорява автоматизацията на езиковите средства.

В по-широка перспектива методът се вписва в актуалните тенденции на съвременната лингводиактика и предлага методологическа рамка, приложима и при изучаването на други чужди езици. Съчетавайки научна обоснова-ност с практическа приложимост, моделно базираният подход подпомага формирането на компетентен езиков ползвател, способен да общува ефективно и уверено в реална среда.

БЕЛЕЖКИ

1. Szita, Sz. & Pelcz, K. *MagyarOK A1+, A2+, B1+, B2+*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2013–2019; <https://mnyi.eu/oktatasi-anyagok/magyarok-tankonyvcsalad>
2. https://isc.pte.hu/hu/bemutakozik_magyar_muhely
3. *MagyarOK* videókorpusz: <https://www.youtube.com/channel/UCv4OI7fdvsdcXhe8DPyyQrg>

4. Szita, Szilvia. *Olvasókönyv a MagyarOK A1-es kötetéhez*. Pécs: Modellalapú Nyelvoktatás Intézete, 2022.
5. Szita, Sz. & Pelcz, K. *Olvasókönyv a MagyarOK A2-es kötetéhez*. Pécs: Modellalapú Nyelvoktatás Intézete, 2024.
6. Görbe, T. & Szita, Sz. & Pelcz, K. *Rendszerező magyar nyelvtan sok-sok példával és gyakorlattal*. I – II. Pécs: Modellalapú Nyelvoktatás Intézete, 2023.
7. Vermeki, B. & Kasikci, K. *Magyar felfedező 1 – Magyar nyelvkönyv 10 – 14 éves gyerekeknek*. Pécs: A Modellalapú Nyelvoktatás Intézete, 2025; <https://mnyi.eu/oktatasi-anyagok/tananyagok-gyerekeknek>

REFERENCES

- Hoey, Michael. (2005). *Lexical priming: A new theory of words and language*. Routledge.
- Kiss, Jenő. (2017). A magyar mint idegen nyelv oktatása: Néhány észrevétel. *THL2: A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, (1 – 2), 57 – 63. <http://epa.oszk.hu/01400/01467/00015/pdf/> [Viewed 2026-2-23]
- Lewis, Michael. (1993). *The lexical approach: The state of ELT and the way forward*. Language Teaching Publications.
- Magyari, Sára. (2009). Hiedelmek a magyar nyelv körül. *THL2: A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, (1 – 2), 150 – 155.
- Nagyházi, Bernadette. (2007). A magyar nyelv taníthatóságának megítélése főiskolások körében. *THL2: A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, (1 – 2), 97 – 116.
- Pelcz, Katalin. (2024). A Csak természetesen! speciális korpusz születése, tematikus szókincsének rövid vizsgálata. *Hungarológiai Évkönyv*, 25(1), 149 – 162.
- Schmitt, Norbert. (2000). Lexical chunks. *ELT Journal*, 54(4), 400 – 401.
- Schweitzer, András. (2009, July 13). Tényleg a magyar a legnehezebb nyelv a világon? http://eduline.hu/nyelvtanulas/2009/7/13/20090707_melyik_a_legnehezebb_nyelv [Viewed 2026-2-25]
- Selivan, Leo. (2013, March 26). Why has the lexical approach been so long in coming? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/education/2013/mar/26/lexical-approach-revolution> [Viewed 2026-3-4]
- Szita, Szilvia & Pelcz, Katalin. (2017). Modellalapú nyelvoktatás: Természetes nyelvhasználat a tanteremben és a tantermen kívül. *THL2: A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, (1 – 2), 262 – 269.
- Szita, Szilvia. (2019). Eine schwierige Sache: Die Nutzung von Korpora im Fremdsprachenunterricht. *Berliner Beiträge zur Hungarologie*, 20, 256 – 271.

- Szita, Szilvia. (2022). Lexikalisches Priming von Mehrworteinheiten: Texte und Übungen für den Zweit- und Fremdsprachunterricht. *Travaux Neuchâtelois de Linguistique*, 76, 47 – 65. <https://www.revue-tranel.ch/article/view/3480> [Viewed 2026-2-20]
- Tótfalusi, István. (2016). *44 tévhit a nyelvekről és nyelvünkről*. Tinta Könyvkiadó.
- H. Varga, Márta. (2012). Alakkiegészülés (szuppletivizmus) a magyarban. *THL2: A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, (1 – 2), 5 – 14.

THE MODEL-BASED METHOD IN TEACHING HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: THEORETICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL APPLICATION

Abstract. The article presents the main principles of the model-based teaching method (*modellalapú nyelvoktatás*) as a new approach to teaching Hungarian as a foreign language. Developed by Szilvia Szita and Katalin Pelcz, the method aims to build communicative competence through the acquisition of authentic, corpus-based speech patterns, carefully selected according to their frequency, typicality, and pragmatic value in real language use. Its theoretical foundation combines the achievements of the lexical approach, corpus linguistics, and the concept of usage-oriented foreign language instruction. The practical application of the method is illustrated through the *MagyarOK* and *Magyar Felfedező* textbook series, the readers for levels A1 – A2, and the *Systematic Hungarian Grammar (Rendszerező magyar nyelvtan)*, all of which provide a coherent cognitive-functional framework for the gradual acquisition of Hungarian from level A1 to B2. The method effectively overcomes the traditional opposition between grammatical form and communicative function and offers a methodological perspective that corresponds to current trends in contemporary language pedagogy and is also applicable to the teaching of other foreign languages.

Keywords: Hungarian as a foreign language; model-based language learning; MagyarOK learning system; pedagogical grammar (*Rendszerező magyar nyelvtan*)

✉ **Dr. Lilyana Lesnichkova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0001-6766-773X

Department of Classical Philology
Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Sofia, Bulgaria

E-mail: l.lesnichkova@uni-sofia.bg